

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar

Vårdföretagarna lämnar härmed ett remissvar över SOU 2020:01 Översyn av yrket personlig assistent.

Vårdföretagarna är en arbetsgivar- och branschorganisation för privata vård- och omsorgsgivare. Vårdföretagarna har cirka 2000 medlemsföretag som man tecknar kollektivavtal för, med över 100 000 årsanställda. Inom personlig assistans har Vårdföretagarna drygt 220 medlemsföretag.

Vårdföretagarna välkomnar utredningens ambition att säkerställa goda villkor för personliga assistenter. Det är en självklarhet att personlig assistans ska bedrivas av seriösa, långsiktiga aktörer som fullt ut tar sitt ansvar som arbetsgivare. Det ska inte finnas några oseriösa arbetsgivare inom personlig assistans.

Vårdföretagarnas medlemsföretag måste efterleva vår uppförandekod och transparensredovisa sin verksamhet. Vi ser gärna ett tydligare engagemang för kvalitet och transparens i hela branschen. Tyvärr vet vi att det finns och har funnits oseriösa aktörer som gett sig in i assistansen av fel skäl. Det finns aktörer som har valt att tumma på arbetsvillkor och kvalitet, vilket drabbar såväl assistenter som assistansanvändare. De aktörer som agerar oseriöst eller rentav brottsligt skapar stor skada för såväl direkt berörda individer som assistansreformens utveckling över tid.

Synpunkter

Finansiering

I utredningens uppdrag har inte ingått att se över finansieringen av personlig assistans i stort men Vårdföretagarna vill ändå kort påtala att tillräcklig finansiering är en helt avgörande förutsättning för att med god kvalitet och goda arbetsvillkor kunna bedriva en långsiktig och seriös assistansverksamhet. Under flera års tid har uppräknningen av den statliga schablonersättningen för personlig assistans understigit kollektivavtalade löneökningar och den allmänna kostnadsutvecklingen i samhället. För att ge arbetsgivarna möjlighet att bedriva det kvalitets- och utvecklingsarbete som utredningen förtjänstfullt lyfter behovet av krävs en långsiktigt hållbar finansieringsmodell för personlig assistans.

Kartläggning av vårdnära uppgifter inom personlig assistans

Vårdföretagarna tillstyrker utredningens förslag. Utredningen föreslår att regeringen ger Inspektionen för vård och omsorg i uppdrag att genomföra en tillsyn av hur regelverket om egenvård och vård på delegation tillämpas vid personlig assistans. Det är ett utmärkt förslag.

Kunskapsstöd för vårdnära uppgifter

Vårdföretagarna tillstyrker utredningens förslag. Utredningen föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd om egenvård och hälso- och sjukvård på delegation inom personlig assistans. Detta är ett utmärkt förslag. Vårdföretagarna vill dock betona att det finns mycket kunskap och kompetens att inhämta hos våra medlemsföretag såväl som hos andra assistansaktörer som IfA och deras Projekt Egenmakt. Om Socialstyrelsen får i uppdrag att inhämta och bygga vidare på denna kunskap är det positivt.

Kartläggning av hur det förhöjda timbeloppet används

Vårdföretagarna tillstyrker utredningens förslag. Stickprover bland våra medlemsföretag visar att många väljer bort att söka förhöjt timbelopp eftersom det dels är otydligt och osäkert i vilka sammanhang man kan få detta, dels är förenat med ett stort administrativt arbete. Det måste bli betydligt enklare för anordnaren att bedöma om man har rätt till förhöjt belopp, samt att därefter ansöka om det. Processen måste vara tydlig, transparent och förutsägbar.

Flytt av sjuklönekostnader från kommuner till privata arbetsgivare

Vårdföretagarna avstyrker utredningens förslag. Dagens modell är administrativt tungrodd och ineffektiv för såväl arbetsgivare som kommuner. Olika kommuner har olika processer, på vissa håll skiljer det sig även mellan olika stadsdelar. Kommunerna ställer också olika krav på hur redovisning ska ske och vad som ska redovisas. Det förslag utredningen lägger fram medför dock andra svårigheter vilka redovisas nedan.

Vårdföretagarna vill betona att den så kallade trekronan som redovisas i utredningen, och som är en siffra som tidigare figurerat i LSS-utredningen, inte motsvarar den verkliga kostnaden för sjuklönen utan är för lågt beräknad. Bland Vårdföretagarnas medlemsföretag har kostnaden visat sig vara betydligt högre.

Det är också tydligt att sjuklönekostnaderna varierar kraftigt mellan assistansanordnare. Något samband mellan anordnarnas storlek och sjuklönekostnad finns inte. Vad som däremot är tydligt är att andelen anhängiggassistenter samt assistansanvändarens medicinska tillstånd kan påverka sjuklönekostnaden i hög utsträckning. Inom en familj är man mindre benägen att sjukskriva sig, om exempelvis en förkylning redan finns i hushållet, medan det är av yttersta vikt för en assistansanvändare med nedsatt immunförsvar att assistenterna sjukskriver sig vid symptom.

Assistans skiljer sig från andra verksamheter eftersom assistansanordnare inte kan sätta sina egna priser. Priset på en timme personlig assistans fastställs av

riksdagen (och i vissa fall av kommuner som väljer en annan schablon än den statliga). En schablonersättning för sjuklöner riskerar därför leda till kraftigt minskad valfrihet inom personlig assistans, där assistansanvändare som av olika skäl har högre sjuklönekostnader bland assistenterna i realiteteten kommer att vara hänvisade till den kommunala assistansen. Vårdföretagarna menar därför att det vore problematiskt att flytta sjuklöneansvaret från kommunerna till assistansanordnarna. Istället borde hela sjuklöneansvaret ligga på staten, så att sjuklönerna och samtliga kostnader förknippade med dem redovisas på arbetsgivardeklarationen och ersätts via skattekontot, enligt den modell som används under delar av 2020 med anledning av Covid-19. Man kommer därmed undan den tungrodda administrationen kring sjuklöner mellan assistansanordnarna och landets kommuner, och får en betydligt mer effektiv hantering. Vårdföretagarna förordar sedan tidigare ett renodlat statligt huvudmannaskap för personlig assistans, en fråga som dock ligger utanför denna utredning.

Krav på kollektivavtalsliknande villkor för rätt att bedriva assistans

Vårdföretagarna avstyrker utredningens förslag om att det i lagen (1993:384) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) förs in ett krav på att erbjuda assistenter kollektivavtalsliknande villkor för att få anordna personlig assistans.

Som skäl för detta vill Vårdföretagarna anföra följande:

- Redan idag omfattas fler än nio av tio personliga assistenter av kollektivavtal.
- Reglerna i kollektivavtal är ofta komplicerade och svåra att tolka. Det krävs ingående sakkunskap för att fastställa avtalens innebörd. Vidare är det och ska vara de avtalsslutande parterna som uttolkar innehållet i sina kollektivavtal och om inte så kan ske är nästa steg en domstolsprövning, inte en myndighetstolkning.
- En dylik konstruktion skulle innebära ett uppenbart avsteg från den svenska modellen.
- Om myndigheten dessutom ska kunna välja att ange villkor genom en hänvisning till ett **visst** kollektivavtal medför det att företag med annat avtal kan stängas ute.
- Av betänkandet framgår att det är lön, försäkringar och pensioner som ska följa kollektivavtalsliknande villkor. Vårdföretagarna vill i anledning härav påpeka att vissa försäkringar bara finns att tillgå för medarbetare som arbetar hos en arbetsgivare med kollektivavtal och att det dessutom skiljer sig åt mellan kollektivavtalen.
- Det finns också en uppenbar risk att det som bedöms vara kollektivavtalsliknande villkor misstolkas som en kvalitetsstämpel på arbetsgivaren eller verksamheten. För att få bukt med oseriösa aktörer inom assistansen krävs en helt annan sorts åtgärder.
- Förslaget innebär i praktiken att företag utan kollektivavtal utestängs från marknaden. Detta aktualiserar EU-rätten och den fria etableringsrätten i artikel 49 i FEUF (Fördraget om europeiska unionens funktionssätt).

Etableringsfriheten innefattar rätt att starta och utöva verksamhet som egenföretagare samt rätt att bilda och driva företag, på de villkor som etableringslandets lagstiftning föreskriver för egna medborgare. Att kräva att ett företag ska teckna kollektivavtal för att få vara verksamt är inte tillåtet.

Slutligen, Vårdföretagarna tecknar kollektivavtal för våra cirka 2 000 medlemsföretag, varav drygt 220 inom personlig assistans. För att få bli medlem i Vårdföretagarna måste företagen följa kollektivavtal, efterleva vår uppförandekod och transparensredovisa sin verksamhet. Vi vill därför betona att kollektivavtal naturligtvis är viktiga men de säkerställer inte alltid kvalitet och seriositet. Det finns aktörer som velat bli bundna av våra kollektivavtal och som därför sökt men inte erhållit medlemskap, då de inte uppfyller våra inträdeskrav, som är branschens tuffaste. Vi har också uteslutit aktörer inom personlig assistans, som inte efterlevt vår uppförandekod. Vi vill därför, även om vi välkomnar utredningens ambitioner, betona vikten av att branschen som helhet också måste ta ett eget ansvar.

Avslutande kommentar

Vårdföretagarna menar att den schablonersättning som idag ska täcka hela kostnaden för personlig assistans borde differentieras så att företag som inte kan visa att de betalar försäkringar och tjänstepension får ersättning enligt en lägre schablon. Dock bör betonas att det grundläggande problemet med den alltför låga uppräkningsen av schablonersättningen under flera års tid inte hanteras genom en differentiering. För att långsiktigt värna kvalitet och goda arbetsvillkor inom personlig assistans måste riksdagen i budgetarbetet räkna upp schablonen i takt med kollektivavtalade löneökningar och allmänna kostnadsökningar i samhället. Bara så kan man långsiktigt värna assistansreformen.

Med vänlig hälsning,

Vårdföretagarna

Antje Dederling
Förbundsdirektör

Ida Ingerö
Näringspolitisk expert